

RENGIMO ŠEIMAI ASOCIACIJA

Adresas: Gojaus g. 1 A, Gojaus k., Rūdiškių sen., 21177 Trakų raj., tel. 8 612 86005 El. paštas: rengimas.seimai@gmail.com

2022-09-08 Nr. S-22-06

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministrei J. Šiugždinienei

El. p.: ministre@smm.lt, smmin@smm.lt

Nacionalinei švietimo agentūros prie LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos
direktorei Rūtai Krasauskienei

El. P.: ruta.krasauskiene@nsa.smm.lt , info@nsa.smm.lt

DĖL SVEIKATOS UGDYMO PROGRAMOS

Šiuo metu yra baigiamas pradinio, pagrindinio ir vidurinio bendrųjų programų ugdymo turinio atnaujinimo procesas. Rengimo šeimai asociacija, vienijanti lytiškumo ugdymo ir rengimo šeimai srityje dirbančius pedagogus bei šios srities akademinis darbuotojus, teikia savo nuomonę dėl parengtos Sveikatos ugdymo bendrosios programos (toliau - Sveikatos ugdymo programos) .

Rengimo šeimai asociacija pastebi, jog kuriant bendrojo ugdymo programas yra svarbi pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų tarpusavio dermė tiek plėtojamo turinio, tiek formuojamų tikslų, tiek siekiamų rezultatų požiūriu. Sveikatos ugdymo programa yra *pasirenkamoji* vidurinio ugdymo programa, skirta III ir IV gimnazinių klasių mokiniams. Iš esmės, ja yra siekiama pagilinti moksleivių žinias, gebėjimus ir įgūdžius, įgytus kituose su sveikata susijusiuose dalykuose, tokiuose kaip biologija, fizinis ugdymas, dorinis ugdymas. Pagal numatytą bendrųjų programų tinklelio sąrangą, Sveikatos ugdymo bendroji programa - tai tęstinė programa, skirta plėtoti kompetencijas, įgytas Gyvenimo įgūdžių bendrojoje programoje, dėstomoje 1-10 kl.

Šiame kontekste Rengimo šeimai asociacija nori pabrėžti, jog Gyvenimo įgūdžių bendroji programa (toliau – GĮP), kuri bus dėstoma 1- 10 klasėse, keičia Sveikatos, lytiškumo ugdymo ir rengimo šeimai programą (SLURŠ). Ši kaita buvo įteisinta LR Švietimo, sporto ir

mokslo ministro 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymu Nr. V-1317 patvirtintose Bendrųjų programų atnaujinimo gairėse, kuriose numatyta parengti bendrąją „Socialinio, emocinio, sveikatos, lytiškumo, rengimo šeimai ugdymo ir žmogaus saugos programą (toliau - SESUŽS)“¹, t. y. esamą SLURŠ programą perrašyti pagal gairėse įvardintas kompetencijas, sujungiant ją su žmogaus saugos programa ir papildant programą socialinio ir emocinio ugdymo dalimi. Tuo būdu siekta įgyvendinti buvusios septynioliktosios Vyriausybės programoje numatytą tikslą- kurti saugią mokyklos aplinką, tuo tikslu numatant bendrojo ugdymo programose aktualizuoti „gyvenimo įgūdžių ugdymo ir asmenybę žalojančių veiksnių (patyčių, savižudybių, žalingų įpročių) prevencijos elementus.“²

Reikia priminti, kad septynioliktosios LR Vyriausybės pradėtas pradinio, pagrindinio ir vidurinio bendrųjų programų ugdymo turinio atnaujinimo procesas nekėlė sau uždavinio iš esmės performatuoti bendrojo ugdymo sistemos, revizuoti bendrųjų programų turinio. Priešingai, vykdant švietimo sistemos pertvarką buvo kviečiama vadovautis nuoseklumo principu.³ Pagal LR Švietimo, sporto ir mokslo ministro 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymu Nr. V-1317 patvirtintas Bendrųjų programų atnaujinimo gaires buvo numatyta perrašyti bendrojo ugdymo programas kompetencijų pagrindu, t.y. pereiti nuo pedagoginės sistemos, paremtos žinių, gebėjimų (įgūdžių) ir vertybių įgijimu prie kompetencijų modeliu grįstų ugdymosi rezultatų.⁴ Tai reiškia, kad ugdymo turinys turėjo būti keičiamas tik tiek, kiek yra reikalinga jį orientuoti į tam tikrų kompetencijų įgijimą.⁵

Taigi, pagal teisės aktų, kuriais buvo inicijuota bendrojo ugdymo programų pertvarka, reikalavimus, tiek SLURŠ programą keičianti SESUŽS programa (programos rengimo eigoje pakeitusi pavadinimą į GĮP), dėstoma 1-10 klasėse, tiek ją tęsianti Sveikatos ugdymo programa, dėstoma 11 - 12 klasėse, turi ir privalo remtis ta pačia pedagogine koncepcija, kokia buvo paremta SLURŠ programa.

2016 m. priimta SLURŠ programa yra grįsta visuminiu lytiškumo supratimu⁶ ir vertybinių nuostatų bei gebėjimų ugdymu, teikiant mokslo patvirtintas žinias. Tai kryptingas

¹ Bendrųjų programų atnaujinimo gairių 49 p.

² LR Vyriausybės programos 126.2. p. : „kursime saugią mokyklos aplinką, bendrojo ugdymo programose aktualizuodami gyvenimo įgūdžių ugdymo ir asmenybę žalojančių veiksnių (patyčių, savižudybių, žalingų įpročių) prevencijos elementus“;

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, patvirtintos 2016 m. gruodžio 13 d. LR Seimo nutarimu Nr. XIII-82, 126.1. punktas numatė siekti, kad rengiant bendrojo ugdymo programas, vadovėlius ir metodines priemones, būtų įgyvendinti žvalgomieji projektai, kad bendrojo ugdymo sistemai būtų pateiktos išbandytos ir pasiteisinusios naujovės;

⁴ LR Švietimo įstatymo 2 str. 7. p. **Kompetenciją apibrėžia kaip** gebėjimą atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma.

⁵ Gairės nustatė bendrųjų programų pokyčių sritis, apimančias tikslus, ugdymosi rezultatus (kompetencijas), mokymosi turinį ir mokinių pasiekimų vertinimo kaitą (3 p.), ir tokius ugdymo turinio kaitos strateginius uždavinius: parengti į kompetencijų plėtotę orientuotas Bendrąsias programas, siekti užtikrinti tinkamus mokymo ir mokymosi išteklius, tobulinti mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo sistemą (16 p.)

⁶ SLURŠ sritys: 1. sveikatos, sveikos gyvensenos ir šeimos sampratos ir rengimo šeimai 2. fizinė sveikata: fizinis aktyvumas, sveika mityba, veikla ir poilsis, asmens ir aplinkos švara, lytinis brendimas; 3. psichikos sveikata: savivertė, emocijos ir jausmai,

ir tikslingas ugdymas apie biologinius (kūno), emocinius, socialinius lytiškumo aspektus, juo siekiama prisidėti prie vaiko dvasinės, fizinės, psichinės, socialinės gerovės ir sėkmingo funkcionavimo tarpasmeninių santykių ir šeimos srityse. Taigi, SLURŠ, tiek ją keičianti GĮP yra paremta rizikos vengimo strategija.

Pedagogikoje vartojami trys skirtingi terminai, apibūdinantys skirtingus pedagoginius procesus, turinčius skirtingus tikslus ir siekiančius skirtingų rezultatų: *lytinis ugdymas*, kuris pirmiausia apima valios ugdymą ir lytinio potraukio integravimą į asmenybės savikūrą, *lytiškumo ugdymas* (trumpai tariant, lytinis identitetas ir pagarbūs santykiai tarp skirtingų lyčių asmenų). Vertinant lytinės sveikatos prevencijos aspektu, lytinis ugdymas ir lytiškumo ugdymas yra tvirtai susijęs su vertybių ugdymu, tai – pirminė prevencija, grindžiama rizikos vengimu. O lytinis švietimas labiau orientuotas į „techninę pusę“ – rizikingo elgesio pasekmių (nėštumo, lytiškai plintančių infekcijų ir ŽIV/AIDS) mažinimu, – kitaip tariant, tai antrinė prevencija.

Rengimo šeimai asociacija, susipažinusi su Sveikatos ugdymo programos projektu, konstatuoja, jog ji grindžiama ta pačia rizikos vengimo strategija, kaip ir SLURŠ programa. Joje telkiamas dėmesys į vaisingumo pažinimą ir jo valdymą, nagrinėjamas hormoninės kontracepcijos veikimo mechanizmas, jos teigiami ir neigiami aspektai, iš esmės ir giliai paliečiami nepilnamečių nėštumų ir abortų klausimai, kad mokiniai patys galėtų kritiškai vertinti viešojoje erdvėje pateikiamą informaciją, suprastų laisvo ir informuoto pasirinkimo turinį bei mokytųsi laisvai, be prievartos priimti atsakingus ir sveikatai palankius pasirinkimus.

Įgyvendinant Sveikatos ugdymo programą, nebus skatinamas rizikingo elgesio (rūkymo, alkoholinių gėrimų, narkotikų vartojimo, ankstyvų lytinių santykių, nevisavertės mitybos ir kt.) kompensavimas žalos mažinimo priemonėmis, bet orientuojantis į priežastis ir ugdant sveikatos žinių raštingumo svarbos supratimą bei kritinį mąstymą, vertinant aplinkos reiškinius, siekiama įgalinti mokinius sąmoningai rinktis sveikatai palankią gyvenimą.

Tokia prieiga, Asociacijos nuomone, atitinka LR Švietimo įstatyme įtvirtintą vertybinio ugdymo koncepciją ir siekia realizuoti švietimo sistemos tikslus - išugdyti savarankišką, atsakingą, kūrybingą, dorą, pilietišką asmenybę. Švietimas visų pirma yra asmenybės ugdymas, ne tik asmens informavimas apie galimo rizikingo elgesio pasekmes. Rizikingo elgesio žalos mažinimo strategija, grįsta informavimu apie rizikingo elgesio pasekmių (nėštumo, lytiškai plintančių infekcijų ir ŽIV/AIDS) bei apie „malonius ir saugius

lytinius santykius“, yra labiau priimtina sveikatos priežiūros įstaigose, nei mokyklose, kurios pradinio, pagrindinio ir vidurinio bendrųjų programų ugdymo turinys turi būti orientuotas į asmenybės ugdymą.

Socialinių mokslų tyrimais pagrįsta, jog žmogaus pasirinkto elgesio modelis priklauso nuo jo vertybių, taigi žmogus elgsis pagal tai, kokios jo vertybės ir įsitikinimai. LR Švietimo sistema remiasi vertybiniu ugdymu (1 str. „padėti tvirtus dorovės ir sveikos gyvensenos pagrindus“), todėl LR Švietimo, sporto ir mokslo ministro 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymu Nr. V-1317 patvirtintose Bendrųjų programų atnaujinimo gairėse nurodoma, kad rengiant Bendrąsias programas, turi būti vadovaujamosi *vertybinio kryptingumo kokybės kriterijumi*, kuris reiškia, jog mokymosi turinys skatina vertybinių nuostatų ugdymąsi: mokinys kompetencijas ugdomi reikšminguose kontekstuose, priimdamas vertybinėmis nuostatomis grindžiamus sprendimus ir įgyvendindamas prasmingus pokyčius (40.1.p). Sveikatos ugdymo bendroji programa pirmiausia yra grįsta bendražmogiškėmis vertybėmis ir orientuota į asmenybės ugdymą, tokiu būdu išpildo bendrųjų programų atnaujinimo kokybės kriterijus.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, siūlome LR ŠSMM patvirtinti Sveikatos ugdymo programą, kaip besiremiančią LR Švietimo įstatyme įtvirtinta vertybinio ugdymo koncepcija ir siekiančią įgyvendinti įstatyme numatytus tikslus.

Pirmininkas

Ramūnas Aušrotas